

นายคำ ปินะดวง อายุ 83 ปี

Mr. Kham Pinadoug Age 83

งานหัตถกรรม
ตุงหลวง (โลหะ)

The Master Artisans of Thailand : Tung Luang (Metal Tung)

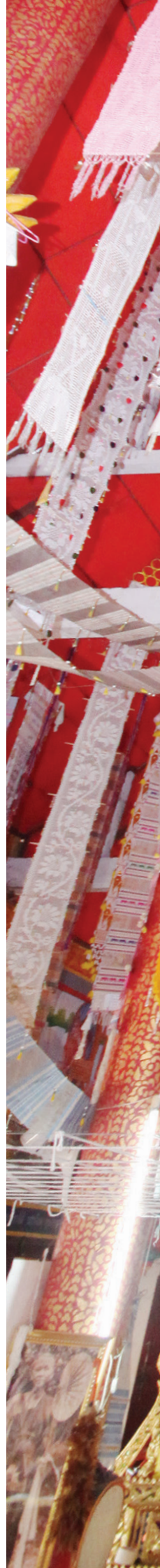

ตุง ภูมิปัญญาท้องถิ่นแห่งแผ่นดินล้านนา มีลักษณะเป็นผืนผ้า มีความพลิ้วไหวห้อยลงสู่พื้นล่าง โดยปลายข้างหนึ่งของตุงจะผูกติดไว้กับ ปลายไม้หรือปลายเสา มักจะถูกสร้างขึ้นตามหลักความเชื่อของศาสนาโดย มีความหมาย ที่หมายถึงความผูกพันใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนา หรือ พิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีอันเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและมีการสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน

ตุงนับเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่ต้องใช้ทักษะฝีมือเชิงช่างชั้นสูง ความละเอียดอ่อน ใช้ความรู้ในการเขียนลาย ความคิดสร้างสรรค์ ความเพียรพยายาม และความอดทนในการฝึกฝนฝีมือ ดังนั้นตุงจึงนับเป็นสิ่งที่ช่วยขัดเกลาจิตใจของผู้ที่ทำตุง ให้มีความสุขุม และสงบ

Tung or Ceremonial Flag is considered as Lanna local knowledge. It is a swaying sheet that is hung downwards. One end is tied with a post. It is normally made according to religious belief which represents close relationship with Buddhism or religious rites and culture that is related to way of life that has been living on for so long.

Tung is handicraft that requires high level of craftsmanship to present delicacy, knowledge on drawing a pattern, creativity, hardworking and patience to keep practicing. All these elements help refine spirit of a Tung maker to be calm and peaceful.

การอนุรักษ์ สืบสานภูมิปัญญา

นายคำ ปินะตวง หรือ พ่อครูหนานคำ สืบทอดงานหัตถกรรมการทำตุ้งมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยได้รับการสืบทอดจากบิดา ทำให้เกิดการสั่งสมความรู้การทำตุ้งมาตั้งแต่วัยเด็ก ใช้ความตั้งใจ และความพยายามพัฒนางานตุ้งของตนเอง ทั้งด้านลวดลาย และการปรับขนาดของตุ้งมาโดยตลอด

แรงบันดาลใจการทำตุ้งของนายคำนั้น มาจากความเชื่อในเรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ ของคนในภาคเหนือ ซึ่งโดยทั่วไปมีความเชื่อกันว่า ผู้ที่กระทำไม่ดีหรือเชื่อว่าเป็นบาปเมื่อยังมีชีวิตอยู่ หากได้ทำบุญถวายตุ้งแม้แค่ 1 ดวง เชื่อกันว่าจะทำให้ได้รับผลบุญจากหางตุ้งที่โอบอุ้มผู้ที่ทำบาปในคราที่ล่วงลับไปแล้วให้รอดพ้นจากขุมนรก ส่วนผู้ที่ทำความดีมาตลอดเมื่อทำบุญถวายตุ้งจะได้ไปเกิดในชั้นสวรรค์ต่อไป

นายคำได้ทุ่มเทกับงานเขียนลวดลายบนตุ้ง และตอกลายตุ้งเป็นอย่างมาก ซึ่งตุ้งหลวงแทบทุกชุดที่นายคำสร้างสรรค์ขึ้นมานั้น มักกลายเป็นที่ต้องการของพระเถระชั้นผู้ใหญ่เพื่อนำไปประดับในวิหาร หรือโบสถ์ต่าง ๆ ในหลายจังหวัดของภาคเหนือ เช่น วัดพระแก้ว ในจังหวัดเชียงราย วัดในจังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุช่อแฮ จังหวัดแพร่ เป็นต้น

นายคำ ทุ่มเทกับงานทำตุ้งหลวง (ตุ้งโลหะ) ทั้งการเขียนลายตุ้ง และตอกตุ้ง เป็นเวลากว่า 62 ปี จนเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญในการทำงานตุ้งหลวงที่สะท้อนถึงทักษะฝีมือ และเทคนิคเชิงช่างในการทำตุ้งหลวงแบบโบราณที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในภาคเหนือ

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะเชิงช่าง

ด้วยความผูกพันกับการทำตุงที่มีมาตั้งแต่อดีต และการได้เห็นบิดาของตนเองได้ตอกตุงที่ทำมาจากสังกะสีแล้วนำไปถวายวัดในหมู่บ้าน ทำให้นายคำ เริ่มต้นเรียนรู้การทำตุงจากบิดา โดยเริ่มจากการฝึกทำตุงแบบทั่วไป จากนั้นนายคำจึงได้มีการพัฒนามาทำตุงขนาดใหญ่ ที่เรียกกันว่า “ตุงหลวง” โดยการนำแผ่นอลูมิเนียม หรือสังกะสีมาตอกลาย แทนการใช้วัสดุแบบดั้งเดิมอย่างผ้า หรือกระดาษสา รวมถึงพัฒนาในด้านของลวดลายจากลวดลายอย่างง่ายแบบดั้งเดิม ก็พัฒนาเป็นลวดลายที่มีความละเอียดที่สะท้อนให้เห็นทักษะเชิงฝีมือของการตอกลายบนตุงโลหะได้มากขึ้น

ตุงหลวง เป็นตุงแบบโบราณ ทำขึ้นจากวัสดุต่าง ๆ อาทิ ผ้า กระดาษ หรือแผ่นอลูมิเนียม ตุงหลวงนั้นจะมีขนาดใหญ่ มีความยาวตั้งแต่ 2 เมตรขึ้นไป ใช้เทคนิคการตอกลายบนตัวตุงให้มีลวดลายวิจิตรสวยงาม ใช้สำหรับนำไปถวายเป็นพุทธบูชา หรือนำไปใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ

เทคนิคเชิงช่างในการทำตุงหลวงแบบโบราณของนายคำ คือ การตอกเป็นลวดลายที่สามารถเล่าเรื่องราวพุทธชาดกบนตุงแผ่นเดียว ด้วยลายเส้นเพียงเส้นเดียวได้อย่างวิจิตรงดงาม ลวดลายยังคงไว้ด้วยเอกลักษณ์ตามแบบดั้งเดิมตามที่สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ที่แฝงไว้ด้วยเรื่องราวแห่งความเชื่อ ความศรัทธาทางพุทธศาสนา เพราะเชื่อว่า ตุง ถือเป็นสัญลักษณ์

แห่งชัยชนะของพระพุทธศาสนาที่มีต่อความชั่วร้ายทั้งปวง การถวายตุงจะมีอันส่งผลให้พ้นจากสิ่งชั่วร้าย สะท้อนให้เห็นพลังของความศรัทธาต่อพระเจ้า ดังเรื่องราวของพุทธชาดกที่มักนำมาใช้สร้างเรื่องราวบนผืนแผ่นตุง

ความยากของตุงหลวง ซึ่งเป็นตุงที่ทำด้วยแผ่นโลหะ คือ การเขียนลาย และแกะลายด้วยการใช้สิ่วตอกให้ได้รูปแบบตุงที่งดงาม กว่าจะได้ตุงหลวงแต่ละดวงจะต้องใช้เวลาในการวาดอย่างน้อย 1 - 3 วัน ส่วนการตอกลายอยู่ที่ความยากหรือง่ายของลายที่เขียน ซึ่งการตอกลายต้องใช้ความเพียร ทักษะและสมาธิอย่างมาก ต้องใช้เวลาระหว่าง 5 - 7 วัน เพราะการตอกให้ได้ผลงานที่ดีนั้น จะต้องสังเกตรูม เหลี่ยม การโค้งงอของเส้นลวดลาย จึงจะทำให้ลวดลายที่ได้มีความคมชัดและพริ้วไหวอ่อนช้อย แต่หากไม่มีความใส่ใจในรายละเอียดที่ว่านี้ ลวดลายที่ได้ก็จะกระด้าง ความอ่อนช้อยจะหายไป

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่นฝีมือนายคำ คือ งานตุ๊กหลวง ที่สามารถสร้างสรรค์ ขึ้นเป็นลวดลายต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องร่างแบบใด ๆ ฝีมือของนายคำ สามารถเขียนลวดลายตามจินตนาการ นำมาสร้างสรรค์เป็นลวดลายตุ๊กที่แปลกใหม่ได้ตลอดเวลา ฉะนั้นลวดลายบนผืนแผ่นตุ๊กที่นายคำออกแบบและสร้างสรรค์นั้นจะไม่ซ้ำกันเลยในแต่ละดวง

ผลงานอันโดดเด่นของนายคำคือ การทำตุ๊กใหญ่ หรือ ตุ๊กหลวง ที่มีขนาดความยาวตั้งแต่ 2 เมตร ขึ้นไป มีขนาดความกว้างไม่น้อยกว่า 30 - 60 เซนติเมตร ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดที่เหมาะสมและลวดลาย เป็นตุ๊กที่ประดิษฐ์จากวัสดุคงรูปถาวร ประเภทแผ่นผืนตุ๊กทำด้วยอลูมิเนียม หรือสังกะสี มีการแกะสลักลวดลายต่าง ๆ ปลายทั้งสองมักจะทำให้แหลมขนาดพอเหมาะกับเสา ใช้สำหรับแขวนติดไว้กับเสาโดยปลายแหลมด้านหนึ่งจะชี้ขึ้นข้างบน อีกข้างหนึ่งจะชี้ลงข้างล่าง

ลวดลายบนผืนแผ่นตุ๊กหลวงที่เป็นเอกลักษณ์ของนายคำ คือ ลายเส้นกนกล้านนาที่เป็นเครือเถาวัล (เถาวัลย์) เกาะเกี่ยวร้อยรัดกันเป็นเส้นไม่ตัดขาดจากกันตลอดทั้งตัวตุ๊ก อาจจะมีประดับนักขัตร์ ในตุ๊กที่เป็นตุ๊กสิบสองราศีแบบทางล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความโดดเด่นของตุ๊กหลวงที่ได้มีการเขียนแต่งลวดลายเป็นลายรดน้ำ กนกเปลว หรือ สิบสองราศี

นอกจากการทำตุ๊กหลวงแล้ว นายคำยังได้มีการทำตุ๊กอื่น ๆ ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งได้แก่ ตุ๊กช่อน้อย เป็นตุ๊กขนาดเล็กความยาวประมาณ 1 คืบ หรือประมาณ 15 - 20 เซนติเมตร กว้างประมาณ 2 - 3 เซนติเมตร

ตุ๊กชัย มีความยาวประมาณ 1 เมตร กว้างประมาณ 10 - 15 เซนติเมตร เป็นตุ๊กที่ใช้ปักเจดีย์ทรายในวันพญาวันตามประเพณีสงกรานต์ของภาคเหนือ หรือใช้ในงานพิธีกรรมสืบชะตา อันเป็นวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดความเป็นมงคลของพื้นที่บ้านภาคเหนือ

ตุ๊กปักมুমเจดีย์ทราย จะมีขนาดใหญ่กว่าตุ๊กชัย ใช้สำหรับปักตามมুমเจดีย์ทรายในวันพญาวันทั้งสี่มุม

ตุ๊กไกว หรือภาษาถิ่นทางภาคเหนือเรียกว่า “ตุ๊กยาวเท่าคิง” คือ ความยาวของตุ๊กจะมีความยาวเท่าความสูงของตัวคน ความกว้างประมาณ 30 เซนติเมตร ใช้ประกอบงานพิธีกรรมสำคัญ ๆ ทางศาสนาตามวัดต่าง ๆ เช่น งานกฐิน งานผ้าป่า งานบุญใหญ่ ซึ่งตุ๊กเหล่านี้มีรูปร่างแปลกแตกต่างกันออกไป บ้างก็ใช้ตุ๊กกลายเป็นลายกนก บ้างก็ทอด้วยมือ (ตุ๊กไทลื้อ) บ้างก็ใช้กระดาษสาเย็บมือประดับตกแต่งอย่างสวยงามตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

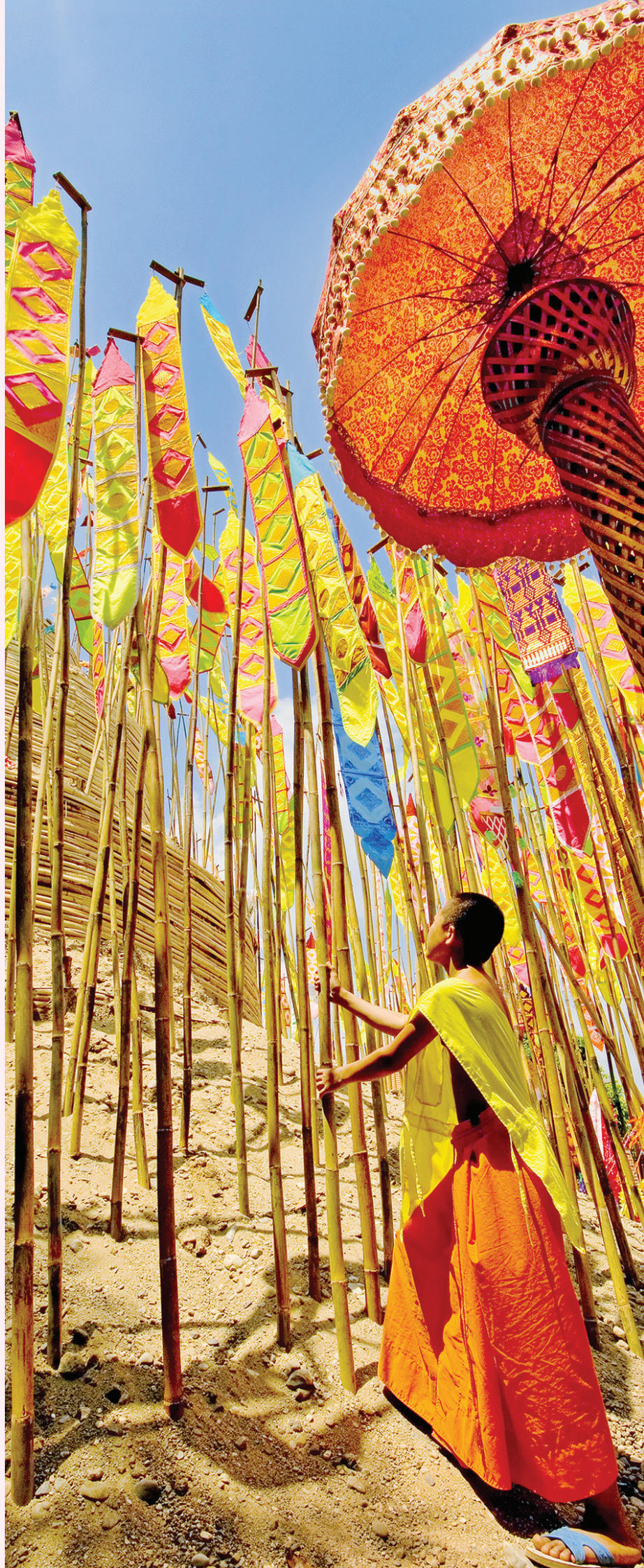
วิถีแห่งภูมิปัญญาในอดีต

ตุง หรือ ธง เป็นสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมที่บ่งบอกถึงความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด โดยเป็นความเชื่อของชาวล้านนาตามหลักพุทธศาสนาว่า เมื่อตายไปเกิดในภพหน้า คือ เมืองสวรรค์ แต่ถ้าหากผู้ใดทำความชั่วจะทำให้ตนทุกข์ทรมานในนรก ดังนั้นตุงจึงถูกทำขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการอุทิศผลบุญให้กับผู้ที่ล่วงลับ และเป็นการทำบุญให้กับผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่

จุดมุ่งหมายในการสร้างตุงของชาวล้านนานั้น เพื่อเป็นพุทธบูชามานานแล้ว ด้วยความเชื่อว่าการถวายตุงนั้นเป็นการสร้างบุญกุศลให้แก่ตนเอง ทั้งยังอุทิศส่วนบุญกุศลให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไปแล้ว กล่าวคือตุงเป็นส่วนกลางระหว่างโลกมนุษย์และสวรรค์ ใครที่ถวายตุงจะได้ขึ้นสวรรค์ นอกจากนี้ตุงยังถูกสร้างขึ้นเพื่อมีจุดประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ดังเช่น

สร้างเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองศาสนสถาน ศาสนวัตถุ หรือสิ่งที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น สะพาน เป็นต้น เพื่อประกาศให้คนทั่วไปได้รู้ว่าสถานทีนั้น ๆ มีงานเฉลิมฉลอง

ทำขึ้นเพื่อใช้ในพิธีกรรม และเทศกาลต่าง ๆ เช่น พิธีกรรมส่งเคราะห์ พิธีสูตรถอน พิธีสืบชะตา เทศกาลงานปอยหลวง งานทอดกฐิน ประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าตุงสามารถที่จะจัดปิดเป่าสิ่งที่เป็นเภทภัยต่าง ๆ ได้ ซึ่งตุงที่ทำขึ้นสำหรับใช้ในงานประเพณี หรือพิธีกรรม จะมีขนาดรูปทรง ลวดลาย และรายละเอียดด้านวัสดุตกแต่งที่แตกต่างกันออกไปตามความเชื่อ พิธีกรรม ตลอดจนความนิยมในแต่ละท้องถิ่น

กรรมวิธีและขั้นตอนการทำ “ตุ่งหลวง”

ร่างตัวแบบตุ่งขนาดต่าง ๆ โดยการวาดเส้นลวดลายกนกลงในกระดาษลอกลาย

นำแผ่นโลหะมาตัดให้ได้ขนาดตามต้องการ จากนั้นนำสตีกเกอร์สีมาติด

วางแบบที่ร่างไว้ลงบนแผ่นโลหะ

ใช้สว่านในการตอกลาย โดยตอกตั้งแต่ส่วนหัวถึงส่วนหางของตุ่ง จนได้ออกมาเป็นตัวของตุ่งที่สำเร็จและงดงาม

การส่งต่อภูมิปัญญา เพื่ออนุรักษ์ สืบสาน

ในปัจจุบันนายคำ ปินะดวง ยังคงใช้เวลาว่างในทุก ๆ วันบรรจงเขียนลวดลายนกที่งดงามด้วยความประณีต บรรจง อยู่ในโรงตุงหน้าบ้าน พร้อมกับเสียงตอกของส่วที่ตอกลงบนแผ่นอลูมิเนียมหรือสังกะสีตั้งเป็นระยะ ชาวให้ผู้ที่เดินผ่านหน้าบ้านของนายคำนั้น แวะเวียนเข้าไปทักทายและขอความรู้เกี่ยวกับงานตุงหลวง (ตุงโลหะ) อยู่เป็นประจำ ซึ่งนายคำนั้นเต็มใจที่จะบอกเล่าถึงการทำตุงอย่างภาคภูมิใจ และตามด้วยอันิสงส์การถวายตุงทุกครั้งไป

นายคำ ได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อส่งต่อภูมิปัญญาเกี่ยวกับการทำตุงหลวง (ตุงโลหะ) ให้กับผู้ที่สนใจทั้งคนในพื้นที่ และคนต่างพื้นที่ ทั้งการถ่ายทอดเรื่องราวประวัติความเป็นมาของตุงแต่ละชนิด รวมถึงการเขียนลายและการตอกลายลงบนตุง อีกทั้งยังเก็บรวบรวมตัวแบบของตุงเอาไว้เพื่อให้ผู้ที่มาเรียนรู้ได้ชม รวมถึงยังมีการนำองค์ความรู้ทุกอย่างที่นายคำได้เก็บรวบรวมเอาไว้ นำมาเขียนเป็นบทความ และหนังสือเรื่องความเป็นมา และอันิสงส์ของตุงแต่ละประเภทเพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ต่อคนรุ่นหลัง หากแม้ชีวิตได้จากโลกนี้ไปแล้ว ก็ขอให้ความรู้เรื่องราวของงานการทำตุง และตุงหลวงยังคงอยู่ให้ถึงรุ่นลูกหลาน คนรุ่นหลังสืบต่อไป

นายคำ ปินะดวง ยังคงมีความมุ่งมั่นเพื่อหาผู้สืบทอดที่เป็นคนรุ่นใหม่ เพื่อสืบสานงานด้านนี้ให้อยู่ต่อไป ซึ่งผู้คนที่มีความสนใจที่อยากจะสืบทอดงานด้านนี้ต้องเป็นผู้ที่มีความอดทน เนื่องจากการทำตุงนั้นเป็นงานที่ละเอียด ต้องใช้ความประณีต ความอดทน ความรอบคอบ และความพยายาม รวมถึงการมีใจรักในงานศิลปหัตถกรรม เพียงเท่านั้น นายคำพร้อมที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ทุกอย่างให้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ

“มีความภาคภูมิใจที่ได้สร้างงานที่สวยงาม และมีคุณค่า อยากให้ลูกหลานที่สนใจได้มาศึกษางานด้านนี้ ซึ่งเป็นศิลปะแบบล้านนาอย่างแท้จริง เพื่อไม่ให้งานด้านนี้สูญหายไป หากแม้ชีวิตได้จากโลกนี้ไปแล้ว ก็ขอให้ความรู้เรื่องราวของงานการทำตุงคงอยู่ให้ถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน หากใครสนใจยินดีจะสอนให้ โดยไม่หวังวิชา และไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ ขอแค่เพียงมีใจรัก และพร้อมที่จะสืบทอดงานด้านนี้”

คำ ปินะดวง